

VOORWOORD

In Nederland vertrouwen we op onze wetshandhavers, op politie en justitie.

Maar hoe terecht is dat blinde vertrouwen?

Wat gebeurt er als er nauwelijks controle is?

Het is alweer meer dan dertig jaar geleden dat, in de jaren negentig, het hele land in rep en roer was vanwege de opsporingsmethodes van het Interregionaal Recherche Team (IRT) en ruzies tussen verschillende politiekorpsen en justitie die daar het gevolg van waren. Het zorgde voor een grote verandering in de opsporingsmethodes vóór en ná de IRT-affaire.

Onlangs oordeelde de Hoge Raad dat het inzetten van criminele burgerinfiltranten wettelijk toegestaan is. Dit werd juist, naar aanleiding van de IRT-affaire, in 1998 door de Tweede Kamer verboden.

Hebben we niets geleerd?

Dreigen we te vergeten wat er toen is gebeurd?

Geen enkele gebeurtenis heeft zo'n impact gehad op mijn leven als de periode dat ik werkzaam was voor het IRT, op de geboorte van mijn kinderen na. Ondanks het feit dat de IRT-affaire al drie decennia geleden plaatsvond, blijft die de gemoederen bezighouden. In 2023 verscheen nog de Neder-

landstalige documentaire *De IRT-affaire*, waarvoor ik ook geïnterviewd werd. Verschillende hoofdrolspelers kwamen aan het woord: oud-leden van de criminele Delta-groep, onderzoekers, misdaadjournalisten, en Klaas Langendoen, een van de onderzoekers wiens geesteskind de opsporingsmethode was. Nog altijd staan onze visies lijnrecht tegenover elkaar.

Eind 2025 schetsten een Britse en Franse televisiedocumentaire de drugssituatie in Nederland in de jaren tachtig en negentig. Ook de ontsporing van het IRT werd met veel ongeloof besproken: hoe kon zoiets gebeuren in een land als Nederland?

Dat is een vraag die mij veel en lang heeft beziggehouden. En nog steeds. Ik moest van a tot z uiteenzetten wat er precies was gebeurd: Wie waren de sleutelfiguren? De slachtoffers? En hoe is het met hen afgelopen?

Met die vragen begon ik met het schrijven van dit boek en ben ik op pad gegaan. Ik sprak een oud-lid van de Delta-groep, een slachtoffer van de affaire en hoofdrolspelers binnen de politie en justitie uit die periode. Ik las oude publicaties en boeken, dook in de onderzoeksresultaten van de bijzondere onderzoekscommissie (commissie-Wierenga), de parlementaire enquêtecommissie (commissie-Van Traa), van het Fort-team van de rijksrecherche, en van vervolgonderzoeken zoals dat van de commissie-Kalsbeek. De commissie-Van Traa hekelde de inzet van criminele burgerinfiltranten. Naar aanleiding van dit onderzoek werd in 1998 door de Tweede Kamer de motie aangenomen, die de inzet van criminele burgerinfiltranten verbood. Een besluit waar ik zeer tevreden mee was.

Eerst keer ik terug in de tijd, neem ik alle bizarre gebeurtenissen van toen onder de loep. Daarna, in ‘De reconstructie’, verklaar ik die gebeurtenissen en de rol van sleutelfiguren met mijn kennis van nu.

In mijn onderzoek werden verbanden aangetoond tussen schijnbaar onsamenvhangende gebeurtenissen. Het was een

waar web van beweringen, bedreigingen en leugens, waarin ik ten slotte bewijs vond voor gebrekkig leiderschap, justitiële manipulatie van burgers, rechercheurs die tegen corruptie aan schurken, miljoenen criminele guldens die door de handen van rechercheurs zijn gegaan, en nog meer.

De ontsporing was nog veel groter dan ik toen dacht.

PROLOOG

Hoofdbureau politie Amsterdam, maart 1994

Vriend of vijand?

Dat vraag ik me af als ik in het donkere hoofdbureau op Gerard wacht. Ik ken hem vaag als oud-collega van de rijkspolitie in Amsterdam. Niet dat we in het verleden veel met elkaar te maken hebben gehad. Hij werkte daar bij de criminele inlichtingendienst en moest door een reorganisatie bij de politie de overstap maken naar de criminele inlichtingendienst (CID) in Haarlem. Via de meldkamer zocht hij contact met me. Ik had geen idee waarom, maar ik voel nu wel dat er iets in de lucht hangt. Of ik hem terug kan bellen, was de vraag die ik van de meldkamer doorkreeg.

In deze periode heeft mijn denken alle nuances verloren. Ik denk alleen nog maar in voor of tegen. Is Gerard een vriend of een vijand. Is hij met mij of tegen mij? Komt hij me helpen of de afgrond in duwen?

Het is namelijk oorlog binnen de Nederlandse staat. Tussen politiekorpsen en justitie. Tussen de Amsterdamse politie en 'de rest', Haarlem-Kennemerland, Utrecht, Zaanstreek-Waterland en Noord-Holland-Noord. Tussen mij en hen. Door wat ik heb gedaan. Doordat ik niet wilde wegkijken.

Omdat Gerard van Haarlem is, heb ik mijn korpsleiding, hoofdcommissaris Eric Nordholt en commissaris Joop van Riessen geïnformeerd. Ik wil dat zij weten van de ontmoeting, dat ze me rugdekking kunnen geven. En niet dat ik later het verwijt krijg achter de rug van Amsterdam met iemand uit Haarlem te spreken.

Daarna belde ik Gerard terug.

‘Dag Gerard, ik hoor dat je me wil spreken,’ zei ik zo nonchalant als ik kon.

‘Fijn dat je terugbelt. Ik heb lang gearzeld om contact met je te zoeken.’

‘Hoezo? Waarover wil je me spreken?’ Ik stelde de vraag heel resoluut, ook al was ik bang dat de beerput nog groter zou worden, dan hij al was.

‘Ik hoor en lees dat jij dingen hebt geconstateerd die in jouw ogen onacceptabel zijn. Niet ethisch, niet legaal. Niet toegestaan handelen door de criminele inlichtingendienst Haarlem.’

‘Dat heb ik misschien geconstateerd, en...’

Hij viel me in de rede. ‘Misschien heb ik wel hetzelfde gezien. Misschien kan ik je helpen.’

Daar schrok ik van. De criminele inlichtingendienst van Haarlem opereert als één front. Het is een gesloten schelp, waarin tal van ongeoorloofde activiteiten plaatsvinden. Dat er nu iemand van binnenuit contact met me zocht, leek onvoorstelbaar.

En misschien is het dat ook.

Word ik erin geluisd?

We spraken af op het hoofdbureau van de politie in Amsterdam, in mijn kamer, om negen uur ’s avonds. Op een weekenddag. Als er bijna niemand meer is.

Terwijl ik op hem wacht, probeer ik nog wat processen-verbaal te lezen om mezelf af te leiden. Ik kan me niet concentreren. Waarom wil net iemand vanuit het Haarlemse korps mij spreken? Juist Haarlem staat, van alle andere korpsen in Nederland, het meest vijandig tegenover Amsterdam.

Het is tien voor negen, en het is stil op het hoofdbureau. Buiten de beveiliging en een enkele collega in het cellencomplex is er niemand. Het gebouw, dat uit meerdere verdiepingen bestaat, kent lange gangen en indrukwekkende trappenhuizen. Anders dan overdag, is het hier nu verlaten en donker. Op één kamer na, de mijne, daar brandt een kleine bureaulamp. Eens in de zoveel minuten rijdt de tram voorbij, en brengt het geluid van het voertuig op de stalen sporen me terug naar de wereld daar buiten. Het is al maart, het begin van de lente, maar zo voelt het niet.

Wat is mijn kamer sober, bedenk ik terwijl ik naar de muren blijf staren. Ik heb er nooit veel aandacht aan besteed, omdat ik veel op pad ben. Verschillende afdelingen waar ik leiding aan geef, zoals het observatieteam, zijn ondergebracht buiten het hoofdbureau. Er hangt een enkel fotolijstje met daarin een foto die ik me niet meer herinner. Mijn gedachten proberen me af te leiden van wat daadwerkelijk van belang is. Gerard die over ongeveer zeven minuten het gebouw binnen zal stappen.

Toen ik eerder vanavond hier arriveerde met het plan me voor te bereiden op de ontmoeting, voelde het gebouw immens, alsof het veranderd was, gegroeid. En ook mijn voetstappen klonken te hard en te snel over de trappen en door de gangen. Het waren voetstappen van iemand die bang is gevolgd te worden. Ik betrapte mezelf erop dat ik om me heen keek, ik keek zelfs achterom. Waren er anderen in de gangen? Buiten Fons, een collega die een zeker natuurlijk gezag uitstraalt, wil ik er verder niemand bij hebben. Fons en ik werken al een tijd samen en hij kent Gerard van een eerdere samenwerking.

Als ik eenmaal mijn bureaulamp heb aangeklikt, en daarmee heb kunnen constateren dat er verder in ieder geval niemand in mijn kamer is, probeer ik me mentaal voor te bereiden op de komst van Gerard. Maar ik heb geen idee hoe ik dat moet doen.

Mijn handen gaan van de bureaurand naar mijn knieën, naar een van de bureaulades, en weer naar mijn bureaublad. De processen-verbaal liggen voor me, maar lijken in een vreemde taal geschreven te zijn. Zal ik een ander dossier uit de lade halen? Wat voor werk ligt er überhaupt in de lade?

Mijn handen schieten uit zichzelf omhoog, ze drukken op mijn slapen. Dan strijken ze mijn haren naar achteren. Ze roffelen op het bureaublad.

Zal ik nog naar het toilet gaan? Beter van niet, dan zul je zien dat hij net arriveert als ik er niet ben.

Voetstappen op de gang. Eindelijk.

Ik sta op en ga midden in de ruimte staan, waardoor ik goed zicht op de deur krijg. Die staat halfopen om het signaal af te geven dat ik niets te verbergen heb.

Hoe is Gerard eigenlijk binnengekomen? Wie kan hem hebben binnengelaten?

En dan zwaait de deur open. Verdomme, natuurlijk... Fons!

‘Wat fijn dat je er bent,’ zeg ik, ‘Gerard is er nog niet. Als hij belt, laat jij hem dan binnen?’

Fons knikt. Ik voel me opgelucht dat hij er is.

‘Ben je er klaar voor?’ vraagt hij.

‘Geen idee, ik heb geen benul waar het over gaat en wat er gaat gebeuren. We zien het wel.’

Een paar minuten voor negen gaat mijn telefoon. Het is Gerard. Ik zeg hem dat hij bij de voordeur wordt opgehaald, waarop Fons direct mijn kamer verlaat om hem binnen te laten.

Niet veel later komen ze samen terug mijn kamer in.

‘Stil en donker hier,’ zegt Gerard terwijl hij zijn hand naar mij uitsteekt.

Ik grijp hem vast. ‘Er is hier verder niemand.’ Gerard is kleiner dan mijn geheugen van hem heeft gemaakt. En hij ziet wat bleekjes.

Vriend of vijand. Met wat voor doel komt hij hier?

‘Vertel,’ zeg ik.

‘Nou, Johan, kijk...’

‘Moment,’ onderbreek ik hem plots, ‘voor we beginnen...’

Gerard slikt zijn woorden in.

‘Neem jij dit gesprek op?’ vraag ik.

‘Nee, jij?’

‘Nee, ik ook niet,’ zeg ik.

Gerard opent zijn mond weer. ‘Goed...’

‘Wacht even,’ zeg ik. ‘Mag ik dat controleren?’ Ik probeer zijn blik te lezen, maar ik kan er niets uit opmaken.

Even aarzelt hij en dan zegt hij: ‘Goed, als ik dat ook bij jou mag.’

En zo betasten we elkaar om beurten tot op onderbroekniveau, onder toezien oog van Fons, om te checken of er geen afluisterapparatuur in het spel is. Twee volwassenen, collega’s nota bene, in een donker hoofdbureau van politie te Amsterdam, controleren elkaar tot op het bot.

Hoe gek kun je elkaar maken?

Of: hoe voorzichtig moet je zijn in een oorlogssituatie, in een oorlog tussen politiekorpsen?

XTC-LABS

1988

In een groot, open polderlandschap, in West-Brabant, tussen Lage Zwaluwe en Moerdijk, is het onze taak om twee mannen onder observatie te houden. Een van mijn collega's tuurt vanuit de auto met zijn kijker naar de vrijstaande boerderij.

‘Ze stappen in,’ zegt hij na een tijdje.

‘We gaan ze volgen,’ zeg ik.

Een van hen is onze collega. Hij heeft een afspraak met een vermeend drugs crimineel en xtc-producent.

In de verte zien we de auto een landweg op draaien. We zijn met vijf volgauto's. De eerste trekt rustig op en volgt dezelfde richting als onze subjecten.

Al een tijd probeert onze collega in het criminele netwerk te infiltreren om zo meer informatie te verzamelen. Vertrouwen krijgen kost tijd. Zijn dekmantel: hij wil als vaste klant grote hoeveelheden xtc gaan afnemen. De Brabander heeft hem uitgenodigd om te kijken hoe het gemaakt wordt.

Mijn collega start onze auto, de tweede volgauto. Ik coördineer de volgactie als chef van het observatieteam. De observanten zijn een vrijgevochten bende van rechercheurs die alle bewegingen van criminelen op de voet volgen om

zo dichtbij mogelijk te kunnen komen. Observanten blijven altijd uit de officiële stukken, ze onthullen nooit hun ware identiteit. Observanten rapporteren wat ze zien, maar blijven anoniem. Ze hoeven nooit zelf te getuigen.

In de zomer van 1979 begon ik in Amsterdam als inspecteur. Al snel kreeg ik mijn vuurdoop bij de Mobiele Eenheid tijdens de gewelddadige rellen rondom de kroning van Beatrix. De jaren erna stonden in het teken van de krakersrellen. Ik maakte halverwege 1983 de stap naar de Bijzondere Opsporing waar ik als jonge recherchechef intensief betrokken was bij de ontvoering van Freddy Heineken en Ab Doderer. Met vijftientig volgauto's reden we de hele nacht achter de auto die het losgeld naar de ontvoerders moest brengen. Vroeg in de ochtend raakten we alles kwijt: vijf postzakken vol losgeld, drieëndertig miljoen gulden. En het zicht op de ontvoerders. Dat vergeet ik nooit meer.

Ik hoor het geluid dat lijkt alsof er knickers door een metalen bak rollen. Zo klinkt het als de mobilfoon ontgrendeld wordt.

‘Dit gaat niet goed, mensen, ik rijd veel te open,’ zegt een collega uit de eerste volgauto over de mobilfoon.

‘Kun je afstand creëren?’ vraag ik.

Hij maakt wat geërgerde geluiden. ‘Nee, ik rijd kaal achter ze aan.’

Ik kijk naar de auto's in de verte. Er is geen beschutting, nergens rijdt een andere auto behalve die van onze volgploeg. We mogen niet opvallen, dan loopt de hele operatie in het honderd en kunnen we opnieuw beginnen.

We werken met de beste camera's en telelenzen en we positioneren onze voertuigen zo dat alle toegangswegen in de gaten worden gehouden. Door vervolgens voorzichtig en langdurig observeren, proberen we altijd een helder beeld te krijgen van de situatie. Zo vragen we bij vermeende productielocaties energiegegevens op, want daar is meestal sprake van excessief energiegebruik. Ook controleren we het riool

en open water ter indicatie van de aanwezigheid van chemicaliën. Maar het zien zonder gezien te worden, is nogal lastig wanneer het terrein zo open en verlaten is als hier het geval is.

‘Wat moet ik doen?’ vraagt de collega. ‘Als ik nog langer volg, ben ik bang dat ik stukga.’

‘Loslaten,’ zeg ik nadrukkelijk.

Een van onze gouden regels binnen de observatie is: liever kwijt dan stuk. De eerste volgauto slaat af en laat de Brabander met onze collega lopen. We moeten iets anders verzinnen.

Sinds halverwege 1983 ben ik leidinggevende voor de bijzondere opsporing, een wereld van heimelijk observeren, afluisteren via telefoontaps en undercover infiltreren. Ook de criminele inlichtingendienst (CID) hoort daarbij. Deze specialistische onderzoekseenheid verzamelt informatie over criminele feiten en netwerken. Daarvoor werkt ze veel samen met informanten, doorgaans criminelen die informatie doorspelen vanuit het criminele circuit. De CID beoordeelt de betrouwbaarheid van de informatie en zorgt ervoor dat we die kunnen gebruiken bij onze opsporingsonderzoeken. De herkomst van de informatie mag nooit te traceren zijn, want daarmee komt de informant – voor andere criminelen ‘de verklikker’ – in gevaar.

Met de inzet van informanten moet altijd voorzichtig worden omgegaan. Het risico bestaat dat de identiteit of dubbelrol onthuld kan worden. Zoiets kan ernstige repercussies voor de informant hebben. In het milieu zijn ze niet gediend van verklikkers: die tuigen ze af, ze steken zijn auto of huis in brand, verminken hem of in het ergste geval liquideren ze diegene.

Ondanks de risico’s die eraan kleven, zijn er toch altijd boeven die openstaan voor samenwerking met de politie. Soms doen ze het voor geld, soms om criminele concurrenten uit te schakelen, en soms omdat ze heibel hebben met elkaar.

Het is glibberig terrein: hun informatie kan onbetaalbaar zijn, maar het blijven criminelen die in de eerste plaats aan hun eigenbelang denken.

Soms gaan opsporingseenheden nog verder en laten ze een crimineel infiltreren. De infiltrant krijgt dan een actieve rol binnen de criminele organisatie en kan er ook financieel van profiteren. Het is dan nog moeilijker om controle te houden over de situatie, want het maakt de politie zeer afhankelijk van de infiltrant.

Daarom werk ik niet met criminele burgerinfiltranten, maar liever met politie-infiltranten, zoals mijn collega die bij de xtc-producent in de auto is gestapt. Van politiecollega's weet je dat hun motieven zuiver zijn. Dit zijn mensen wier motivatie wordt bepaald door het opsporingsbelang en hun loyaliteit aan de politie, en de veiligheid van de maatschappij staat als een paal boven water. In dit geval was het wel een informant die ons heeft geholpen in het contact tussen de collega en de xtc-producent.

Zaken in verdovende middelen beginnen steeds meer van onze tijd in beslag te nemen. In het begin bestond ons undercoverwerk voornamelijk uit kleine, eenmalige drugs-, wapen- of andere illegale deals, die we door een agent, een pseudokoper, lieten sluiten. Met wat ontmoetingen en zakelijke onderhandelingen probeerde de pseudokoper de illegale waar te kopen. Bij de levering sloegen wij als politie toe, de pseudokoper ging er dan als een haas vandoor.

De zwakke schakel in het proces-verbaal was dat er altijd een wegrennende verdachte in stond. En die werd nooit gevonden. Eenmaal voor de rechter kwamen daar altijd vragen over. De advocaten van de verdachten maakten er steevast een punt van: die wegrennende man heeft mijn cliënten uitgelokt! Dat is een agent-provocateur, een uitlokker van de politie!

Het heeft mij geleerd om over de inzet van infiltranten altijd open kaart te spelen en in het proces-verbaal te ver-

melden dat er sprake is geweest van infiltratie door undercoveragenten. Indien nodig konden de agenten in de rechtszaal gehoord worden.

Halverwege de jaren tachtig ben ik samen met andere collega's het undercoverwerk gaan professionaliseren. Wij haalden kennis en kunde op in andere landen, vooral Canada, en startten een uitdagend selectie- en opleidingsprogramma. De nieuwe lichten waren vele malen sterker in het werken onder hun dekmantels en beter in staat om langdurig te infiltreren in criminele organisaties.

Zo heeft onze collega een goede band weten op te bouwen met de xtc-producent uit Brabant. Hij komt later die dag terug op de volgactie.

'Hij ging plots op een viaduct stilstaan,' zegt hij. 'Ik moest uit de auto stappen. Hij zei dat we de hele omgeving van daaruit kilometers ver konden overzien. Handig om te kijken of er iemand achter je aan zit. En we hebben jullie niet gezien!'

Ik hoor de trots in zijn stem.

'Er was niets knaps aan, we hebben jullie gewoon niet gevolgd,' zeg ik.

Het duurt nog drie weken voor we het lab vinden. De dag dat onze collega meerijdt, rijden ze meer dan een uur kriskras door de polders. Hij heeft geen idee waar ze zijn als ze uiteindelijk bij de productielocatie aankomen. Daarom plaatst ons team 's nachts een peilzender in de auto van de xtc-maker, die ons uiteindelijk naar het lab leidt.

Het middel xtc wordt steeds populairder en de handel erin steeds professioneler. Het essentiële bestanddeel methyleendioxymethamfetamine (mdma) staat sinds eerder dit jaar, 1988, op de lijst 1 (harddrugs) van de Opiumwet. Daarmee werd het strafbaar, en alles wat illegaal en strafbaar is, is goud voor criminelen.

De xtc-labs schieten als paddenstoelen uit de grond. Het

middel werd min of meer geïntroduceerd in ons land door volgers van de Bhagwan-beweging, die aldus de duisternis van geopolitieke conflicten, recessie en woningnood probeerden te verdrijven. De vraag naar de pillen nam ook buiten die gemeenschap toe. Door heel Nederland begonnen jongeren de ‘partydrug’ te gebruiken. ‘Multigroove’ werd de verzamelnaam voor feesten met elektronische muziek, xtc en de kernwaarden vrede, liefde en respect. Die feesten vonden plaats in pubs en clubs, maar werden al snel verplaatst naar alternatieve locaties, zoals tunnels, leegstaande industriële panden, loodsen en fabrieken, om de politie te ontlopen.

De labs, die moeten zorgen dat er aan de vraag voldaan kan worden, zitten veelal op afgelegen industrieterreinen, in verlaten boerderijen, schuren of loodsen in het buitengebied. In sommige van die labs worden er tot één miljoen pillen per dag gemaakt en vijf miljoen per week. De Britse media melden dat er in hun land zo’n vijfhonderdduizend regelmatige gebruikers zijn van xtc.

Leveren aan ons buurland overzee is een lucratieve business.

Voor ons, de politie, is daarmee een forse, en niet eenvoudige, opsporingstaak erbij gekomen.

FRANS

1992-1993

SMOEZEN IN 'T KLOMPEKOT

In café 't Klompekot is iedereen welkom en er heerst meestal een gezellige drukte. Zo gezellig, dat je niet gauw op het idee komt dat de duivel er zou heersen. Maar zo wordt er wel in het streng gereformeerde Borssele over het café gedacht. Daarom staat 't Klompekot een eindje buiten het dorp, in Ovezande, waar naast de gereformeerde ook de katholieke kerk vertegenwoordigd is.

Toch zijn er ook inwoners van Borssele die zich niet laten afschrikken door de duivel. Op vrijdagen loopt het er rond een uur of drie al vol met werklui die het weekend inluiden met een goede borrel.

Ook Frans komt er graag na zijn ritten met de vrachtwagen. Op vrijdagen is hij er vaak te vinden met zijn vijf jaar oudere broer Hans. Met hem werkt hij voor het transportbedrijf dat hun vader heeft opgebouwd. In de jaren zeventig heeft hij het aan zijn zoons overgedragen. Nu rijden ze onder de naam Gebroeders Van Tatenhove. Café 't Klompekot is van zijn schoonzus Willie, de vrouw van Hans.

Het begint al aardig vol te lopen als Frans en Hans aan een klein tafeltje in de hoek zitten met een getapt biertje. Geroezemoes slaat om in dubbeletongenpraat, en de geur van warme, zweterige lijven begint de in het meubilair getrokken

bier- en rooklucht te overstemmen. Toch kunnen de broers niet goed genieten van hun favoriete bruine stamkroeg.

Willie heeft het café ingericht als een soort huiskamer met schilderijtjes en plantjes aan de wand. Haar wil is wet, en ze heeft één regel: geen gedonder in de zaak.

Aan de tafels en de bar bevinden zich jagers uit Zeeuws-Vlaanderen, kleine ritselaars, aannemers, managers en directeurs. Niemand slaat acht op de twee broers, die hun bier achteroverklokken en proberen te lachen om die keer dat Hans met een paar borrels te veel op twee enorme zeecontainers met zink in de sloot had gereden.

Maar het lachen is hun vergaan. Het zijn financieel zware tijden, ze hebben schulden en achterstallige betalingen. Frans haalt nieuwe biertjes aan de bar en schuift er één over de tafel naar Hans. De broers weten dat het niet goed gaat met hun bedrijf. Ze houden maar net hun hoofd boven water, en dat alleen omdat ze alles aangrijpen. Ze rijden alles wat ze maar aangeboden krijgen: aardappels, uien, suikerbieten, vlas, hout, bomen en containers, en ze rijden in Nederland, België, Noord-Frankrijk en Duitsland. Ze maken dagen van twaalf tot zestien uur per dag, zes dagen in de week, en tillen vaak zakken van wel honderd kilo per stuk bij het laden en lossen. En toch is het niet voldoende om de rekeningen op tijd te kunnen betalen.

Hun vader was ooit begonnen met een bodedienst, waarvoor hij allerhande zaken voor mensen uit Borssele en omgeving rond bracht. Na verloop van tijd wilde hij professionaliseren en schafte hij een vrachtauto aan. Toen Hans achttien werd, kwam er voor hem een vrachtauto met aanhanger bij en zo kwam hun vaders droom uit: allebei zijn zoons kwamen bij hem in het bedrijf werken. Frans was de sleutelaar. Hij ging naar school om voor automonteur te leren en hield het materieel op orde. Op zijn zestiende reed hij al stiekem in de vrachtwagen van Hans. Hij werd meerdere keren betrapt en beboet, en moest zelfs een keer voor de rechter verschij-

nen. ‘Je bent pas zestien en hebt geen rijbewijs, laat staan een groot rijbewijs,’ zei de rechter. ‘Als je nog een keer betrapt wordt, zorg ik ervoor dat je je rijbewijs niet voor je twintigste kunt halen. Begrepen?’

Frans vond dat hij kon rijden als geen ander, maar concentreerde zich tot zijn achttiende op het onderhoud en helpen met in- en uitladen. Op zijn achttiende haalde hij direct zijn rijbewijzen en ging hij aan de slag als vrachtwagenchauffeur.

Ineens schuift Kleine Kees bij hen aan tafel. Zo noemen ze hem hier vanwege zijn lengte. Frans heeft hem tussen de aan elkaar geplakte lijven niet binnen zien komen.

‘Heren,’ zegt hij.

‘Kees,’ zeggen de broers.

‘Hoe is het bij de Van Tatenhoves? Loopt het werk een beetje?’ vraagt Kleine Kees. Hij woont in Kapelle, bij hen in de buurt op Zuid-Beveland, en is een typische scharrelaar en ritselaar. ‘Het glasaaltje’ van de omgeving, zo noemt Frans hem. In de auto’s die hij gebruikt, en ook te koop aanbiedt, zit maar zelden een portierslot en je start ze door gewoon de draadjes tegen elkaar te houden.

‘Nou, dat mag best wat beter,’ zegt Frans voorzichtig. Hij kijkt om zich heen, niet iedereen hoeft te weten hoe het ervoor staat.

‘Het is hard werken en we moeten flink aanpoten om rond te komen,’ vult zijn broer aan.

Kleine Kees knikt, alsof hij het antwoord al wist, en vraagt: ‘Hebben jullie niet elke dag vracht dan? Of betalen opdrachtgevers niet goed?’

Frans schudt zijn hoofd. ‘De kosten zijn hoog en de vrachtprijzen laag. We pakken alles aan en werken ons het zweet op de rug.’

Kleine Kees leunt wat achterover en neemt een slok van zijn biertje.

‘Dus jullie pakken alles aan?’ vraagt hij. Hij klinkt ietwat dubbelzinnig.

‘We moeten wel,’ zegt Hans.

Kleine Kees buigt zich over de tafel. ‘Ik weet wel iets waar goed mee te verdienen valt. Als jullie tenminste openstaan voor iets nieuws.’

De broers wisselen even een blik met elkaar, en knikken dan instemmend. Ze weten dat Kleine Kees niet vies is van onwettige inkomsten, maar zij zijn ook niet heilig. Als hij een nieuwe opdrachtgever voor hen heeft, en als het te vervoeren is en geld oplevert, dan staan ze ervoor open. Ze zitten hun leven lang al in het transport.

Ze kennen niets anders en doen ook niets liever.